

1. **RANO** (268) *sb n*

a oraz o jasne (w tym w a 2 r. błędne znakowanie).

sg *N rano* (4) [cf też *av Frazz*]. ◇ *G rana* (25). ◇ *D ranu* (237). ◇ *A rano* (1). ◇ *L ranie* (1).

Sł stp: *rano, reno, Cn notuje, Linde XVI* (dwa z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*

Wczesna pora dnia, poranek; mane Murm, HistAl, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; diluculo PolAnt, Cn; matutino PolAnt (268) : *BielKron* 45; *GórnDworz* G2v; A gdy (*marg*) iuż (–) było ráno/ ftánął Iefus ná brzegu *WujNT Ioann* 21/4, *Ioann* 18/28.

Szereg: »wieczor i rano« (1): y oddzyelił [*Bóg*] fwiátłość od ciemności/ á miánował fwiátłość dniem/ á ciemność nocą/ y sftáło fie wieczor y ráno pirwŕzy dzyeń *BielKron* 1.

Wyrażenia przyimkowe: »do rana« (3): A w ten čás mąż/ to ieft Anioł/ chodził s nim [*Jakubem*] zápáfy aż do ráná *BielKron* 15v; *KochPieś* 13v.

~ *Szereg*: »od wieczora do rana« = *przez całą noc* (1): Rzekł też Pan Bog ku Moizéfzowi/ przykaż fynom Izráelŕkim/ áby nieŕli oley z oliwnego drzewá co naczyftŕzy/ áby w lámpie gorzał á ŕwiecił od wieczorá do ráná *BielKron* 33v. ~

»od rana« (11):

~ *Szeregi*: »od rana (aż) do poł dnia (a. południa)« (3): Nazaiutrz nowe⁸⁰ lata od rana był mroz y iafno do poł dnia *LudWieś* B2v, B2v; wzywáli [*kapłani bożka Baala*] bogá fwego od ráná aż do południa *BielKron* 84v.

»od rana (aż) do wieczora, nocy, mroku« = *przez cały dzień; w ciągu dnia* (5:2:1): Poŕłáł tedy Pan Bog ná lud Izráelŕki plagę morowá/ iz ich zmárło w Ieruzalem od ráná do wieczorá fiedemdzyciát tyfiác mężow. *BielKron* 73v; w ten čás był wielki defzcz od ráná aż do wieczorá *BielKron* 391, 32, 97, 391, 460; Smiŕuy fye [*Panie*]/ fmiŕuy: twéy pomocy Od ráná wołam aż do nocy. *KochPs* 128; *KlonŻal* D2v. ~

»z rana« = *rano* [w tym: w *pisowni łącznej* (3), *rozłącznej* (6)] (9): Gdyż ye [*miejsce przybytku*] łam Pan możnoŕcyá fwą tak ná wŕfem rátuie A z ráná yáko pilny ftroż záfwdzy o nim czuie. *LubPs* M3v; *WerGoŕc* 204; *ArtKanc* P18v; Ták wy którym fłóńce z ráná Swieci/ fpieŕzcie fye do Páná: Y których grzeie południe/ Chwalcie Páná nie obludnie. *ZawJeft* 16; *PaxLiz* D2v.

~ *Szeregi*: »z rana także i na noc« (1): Zásię kto páznogietek/ zechce mieć rumiány/ [...] Z ráná także y ná noc/ cegłá práwie ŕwieżá/ Trzeć mocno *PaxLiz* D3.

»z rana a (albo, i) wieczor (a. k(u) wieczoru)« (3): Abowiém cień zráná y wieczór bywa wielki *GrzepGeom* O3v, O3v; A Prorok powieda/ iz go [*Boga*] z ráná widział iáko drzewo rozŕzyrzone/ á k wieczoru nie zoŕłá y znák mieyfćá iego *RejPos* 317. ~

»z rana« = *od rana* (1):

~ *Szereg*: »z rana do wieczora« = *przez cały dzień* (1): Wzgárdził mnie pokoy wfzeláki: Bo Bog/ iák płóciennik wátek/ Odciął póciech moich fczátek. W fłkázie mey/ ŕwiátłá poczátek/ Nifzczy z ráná do wieczorá/ Ręká/ ná pomŕtę/ nie fkorá. *GrabowSet* G4v. ~

»po ranu, po ranie« = *rano; mane HistAl, Cn; in diluculo, mane PolAnt; matutino Cn* [w tym: w *pisowni łącznej* (98), *rozłącznej* (44)] (141:1): Mane. Des morgens Poránu. *Murm* 44; ten firop quartanę wypádfa s człowieka, kto gi pije poranu ciepło po trunkowi *FalZioł* I 7b; Wezmi z apteki

kołaczkow ktore zową dialaca ze cztyrzi albo śpięć poranu dla poŃilenia członkow. *FalZioł* I 13c; wloŃkiego kopru korzenie łtrochą maki ięczmienney warz w winie á one⁸⁰ day choremu poranu potroŃze. *FalZioł* I 52b; albo moŃe [pani niepłodna] łiedzieć na tym ciepłym zielu pięć dni poranu *FalZioł* I 145d, I 1c, 2a, 7a, 9b, 13a (105); Tá rzeká [...] / czału zimy itęz wiołny przez włyżytkę noc zámárzła łtoi/ ále po ránu gdy łłóńce zágrzewa roztaie *HistAl* F; Item powyada yłch włłobothą therafz przełchła poranu wdom przerzeczonego soltılcha wełzła *LibMal* 1551/163v, 1546/114; A dla lepłzey pewnołci y więłłzey wiadomołci/ thedy ná táki Sąđ wyłóŃzony trzy kroć thegoŃ dnia po ránu dzwonią. *GroicPorz* lv; *KrowObr* 163v; *RejWiz* 30v; *Leop Ios* 7/14; *RejFig* Bb6; *BudBib Gen* 40/6; Mane, Ráno. Aliquando pro nomine ponitur et significat, łutro/ Poránu. *Mqcz* 207a, 106a; Niektorzy łolą po ránu v ciekącey wody wymywaia [dziqsla] *SienLek* 75; niemálz go [konía] theŃ zámarzác/ ále mu day po ránu dobré łniadanie pokić z chućią ijé *SienLek* 189, 63, 74v, 124v, 130, 157; Y włtał Łában poránu y całował łyny łwoie/ y cory łwoie/ y błogolławił im *BibRadz Gen* 31/55, *Ex* 30/7; A Wnet poránu ráde vczyniwlzy árcyoffiárnicy z łtárlzymi y z kłięŃzą/ [...] odwiedli zwiázawłzy łezuła y wydáli Pılatowi. *BudNT Mar* 15/1; która [godzina] po ránu z wody wyłzedłzy/ poceniu á odpoczywaniu łłuŃyć ma. *Oczko* 28, 31, 38; *KochTr* 12; Nie piję winá/ łycery Tylko wyłýfam miol lełny. Poránu z łıłtkow ná drzewie *MWilkHist* Gv; *LatHar* 12, 710; *WujNT* 440; W Krákwofkim Zamku/ [...] áby poránu iudicia ták *caufarum officij*, *quam iudicij* łádzoné były *SarnStat* 786, 527, 786 [2 r.]; KToby łię chćiał przypátrzyć pilnie łwiátu temu/ MoŃe go wnet przyrownác kwiátu odmiennemu Ktory poránu telko ma málo pięknołci/ łák ij vłczknielz w godzinę pátrz w nim odmiennołci. *CzahTr* C4; *KlonWor* 9; [*Leop Am* 4/4 (*Linde*)].

~ W połłączeniu z okrełsleniem dnia tygodnia (2): wniedzielę poranu/ gdy było po łfzey/ [*Franciszek Spiera*] łtanął na okázalym miełcu *MurzHist* D2; PO ránu dnia przerzeczonego/ ktory był w wigilią łwiętey Kátárzyny/ włyżtká łiedm kłiąŃzát/ ktore zową Elektores/ ci włyŃthcy z gołpod łwoich wyiecháli o dwunałtey ná całym zegárze *BielKron* 330.

W połłączeniach szeregowych (3): Marzecz nam dzień łwię. łana pokaŃał/ ktorego poranu był wielki mroz/ a trochę chmurno do połdnia z wietrzykiem/ á po obiedzie łafno y cicho do wieczora. *LudWieł* Bv; *RejFig* Eev; Słýłzałeł teŃ tu w tey Ewányeliey dziełieyłzey/ iż on [*Pan*] do tey winnice/ łedny robotniki zamawiał poránu/ drugie o południu/ trzecie k wieczoru: á wđdy káŃdemu rovną zapłátą było záplácono. *RejPos* 59v.

W przeciwwstawieniach i konstrukcjach do nich podobnych: »po ranu (po ranie) ... (w) wieczor (a. miedzy wieczory) (8), na noc (a. w nocy) (7), we dnie, po obiedzie« (17): á tego łię napijay poranu trunek ciepłó, á w wieczor drugi trunek *FalZioł* I 15a, I 92a, III 11b, 26d; *LudWieł* B4v; A czałem łieć przebiwłzy łelonek vbogi/ Vwiáznie więc w łzelinie łedá gđzye zá rogi. A tákieŃ więc y człowiek gdy łie nie náđzyewa/ Wpáđnie wieczor ná dełzcŃkę choć poránu łpiewa. *RejWiz* 130v, 120; nıkth do niego [*Witolda*] nie chodłł łedno Ńenie wolno było chodłć ná noc/ á po ránu wynidŃ ze dwiemá łłuŃebnicámı *BielKron* 380; *SienLek* 90v, 134; *BudBib Ex* 29/39, *Lev* 6/20; *ModrzBaz* 51; *KochPs* 45; co concluduią poranie to reuocuią poobiedzie. *ActReg* 71; Widziałem ia po ránu piękny kwiát przyiemny/ A widziałem záł wieczór zwięđły/ y nıkczemny. *KochFrag* 20; cŃęłto ná to włpominał we dnie/ cół poranu rozmyłłáł *LatHar* 666.

Połączenie: »nazajutrz po ranu« (1): A nazaiutrz po ranu niechay maże łobie członki v nog y v rąk/ rękę nad ogniem zagrzewaiącz. Tą małcią niżey wypifaną. *FalZioł* V 75.

Fraza: »było po ranu« = *erat (fuit) mane a. in diluculo PolAnt* (3): Odwiedli tedy Iezufá od Káiáfáfá ná Ratufz/ á było poránu *BibRadz Ioann* 18/28; *BudBib Gen* 29/25, 41/8.

Zwrot: »po ranu wstać« (1): poranu thedi wftawłfi fchedl na drogą kthora myala yfzcz y wekrzewynye na lagywowniczykzy dzyedzynye yey zaftapill. *LibMal* 1544/93v.

Wyrażenie: »po ranu przed obiadem« (3): te^{go} fie firopu napijaj poranu we trzy godziny przed obiadem *FalZioł* I 103b, V 83, 83v.

Szeregi: »po ranu i (a, albo) na noc« [szyk 12:10] (22): wezmi foku blufzcowego á po kropcze pufzczaj ciepło w vfzy poranu y na nocz. *FalZioł* I 48c; tym winem fthym tho ziele naparzay macicze na nocz y poranu *FalZioł* I 83b, I 35b, 104a, 135a, III 2d, 16c (15); námocz kopru y opichu w winie álbo w piwie/ á názaiutrz/ onego przewárzywfzy day choremu pić/ po ránu y ná noc *SienLek* 119v, 149v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»bądź po ranu, bądź po obiedzie« (1): Możelfz też y zá dobrodzieyftwá rozliczne dziękowác [Bogu]/ bądź poránu/ bądź po obiedzie *LatHar* 243. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»po ranu, do poł dnia« (1): Po ranu do poł dnia była okrutna mgła/ która drzewa y ziemię poľzedziała *LudWieś* B3. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»na świtaniu albo po ranu« (1): bierz że thego prochu na fwithaniu albo po ranu wftawłfzy *FalZioł* V 72v.

»po ranu i przed wieczrą« (4): piy że to poranu trunek ciepło y przed wieczrą drugi trunek. *FalZioł* I 13c; á także maľz wymywać ranę/ y trzymać nogę z raną w oney wodzie/ po ranu y przed wieczrą tą wodą ciepło *FalZioł* V 74v, I 11c; *Oczko* 31v.

»po ranu i (w) wieczor (a. przed wieczorem)« (43): warzże thi rzeczy w winie aż do trzeciej częłci ma wyrwrzeć/ á pothim przecedz á napiiay fie tego poranu j wieczor *FalZioł* I 43d; ábowiem takiey iefł [jesion] moci ifz wężowie poranu j wieczor chronią fie cienia tego Iefionu/ á nieľmieią podeń włazić *FalZioł* I 53d, I 1c, 3b, 5a, 8b, 11b (38); ono wino/ day opuchłemu po ránu y w wieczór pić/ wypędzi puchlinę ze wnętrza *SienLek* 132v, 133v, 189; *BudBib* 1.Par 16/40; Z oney ftrugi wodę pił [prorok Eliaszy]/ krucy go żywili/ Chleb á mięfo poránu y wieczor nořili. *HistHel* Bv. ~

Synonimy: świt, świtanie.

Cf **PORANEK, ZARANEK, ZARANIE, ZARAŃ**